

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячнік сапэчна кulturalны /175/ чэрвец 2023

Свята традыцыі

У дзень памяці святога Георгія (Юрыя) Пераможцы адбылося сапраўднае свята падляшскай традыцыі. Менавіта тады Студыя фальклора падляшскіх Беларусаў Жэмэрва адзначала юбілей свайго дваццацігоддзя. Усё пачалося са Святой Літургіі ў бельскай Пакроўскай царкве. Напевамі супраскага ірмалагіёну праспявалі яе члены і сябры Жэмэрвы, пад кірункам Марціна Абійскага.

Юбілей быў спалучаны са святкаваннем дваццатых ужо Падляшка-палескіх сустрэч у традыцыі «Там по маёвуй росі». У гэтым годзе свята прыняла больш міжнародны характар – апрача гуртоў з Польшчы і гасцей з Беларусі ў Студзіводах прыехала таксама група Букунь з чэшскай Сілезіі і сябры музея з Латвіі.

Качанне каравая па жыце

Абыход жыта ў Студзіводах на полі Старыя Порубы, першая злева Анна Фіюнік

Абыход жытняга поля

Сваім рэпертуарам узбагаціла карагод шмат дзеячоў з розных асяроддзяў. Дзесяткі людзей (гасцей музея і турыстаў) перайшлі на поле Старыя Порубы. Яго гаспадар **Дарафей Фіонік** многія гады, разам са сваёй сям'ёй, выходзіў на жыта, так як раней рабіў гэта ягоны дзед **Грыша** – Георгій. Але аднойчы падумаў, што абрад варта паказаць свету, каб яго зберагчы ад забыцця. З гэтага часу ў старадаўнім, юр'еўскім абрадзе абхода жытніх палёў ў Студзіводах, а таксама у іншых мясцовасцяў (напрыклад у Дашах) магло паўдзельнічаць сотні людзей.

Гаспадар з іконай, яго сям'я з караваям і святой вадой абышла поле, спыняючыся на яго кутах. Іх суправаджала малітва. Пасля караваям памерылі жыта – ён у ім схаваўся, значыць будзе добры ўраджай. Маладыя дзяўчаты пакачалі каравай – хто далей паточыць, той хутчэй выйдзе замуж. Уся ахвотная кампанія таксама пакачалася па жыце і павадзіла карагоды на лузе. Гаспадар запрасіў усіх на пачастунак. Пасля ўсе госьці танцавалі і спявалі. Так закончылася першая частка свята Жэмэрвы.

Студзіводы – КАЛЫСКА ТРАДЫЦЫ

Студзіводы гэта вельмі важнае месца для фарміравання музычнай зацікаўленасці многіх людзей. Менавіта тут свае першыя мелодыі запісваў гурт Гайда Банда, якога музычным кіраўніком з'яўляецца скрыпачка **Дарыя Буцкая**. Яна прыежджала ў Студзіводы яшчэ дзяўчынкай ў 2008 годзе і гэта тут упершыню пазнаёмілася з падляшскім і палескім фальклёрам. Скрыпачка Гайды, **Ніка Юрчук**, звязаная з музеем і Жэмэрвой ад дзяцінства. Гайда Банда ў гэтым годзе выпусціла свой дэбютанцкі альбом. Яго прэзентацыя адбылася ў Бельскім доме культуры перад вялікім канцэртам пад назовам Вясна, Жэмэрва і Сябры. Усе танцавалі полькі, абэркі і лысага.

Ад дваццаці гадоў з Жэмэрвой займаецца **Анна Фіонік**, педагог і этнамузыкалаг па адукацыі. Якраз яна была ў цэнтры ўсіх падзей. Бургамістр горада **Яраслаў Бароўскі** падзякаваў Анне за ўсе намаганні, прыкладзеныя для захавання традыцый беларусаў Падляшша і ўручыў ёй грашовую ўзнагароду ад горада Бельска.

Ад дваццаці гадоў ўсіх удзель-

нікаў Жэмэрвы суправаджае песня «Там по маёвуй росі». Напачатку канцэрту адыграў яе на дудзе сябра групы **Эдуардс Клінц**, кіраўнік групы «Абра» з Латвіі, уводзячы гэтым усіх прысутных у атмасферу вечара. Гэтую песню можна было таксама пачуць падчас карагоду ў Студзіводах.

Музычны фільм

Свята Жэмэрвы выпала ў асаблівы дзень, калі праваслаўныя вернікі ўспаміналі святога Георгія. Гэты святы з'яўляецца таксама патронам царквы ў Чыжах. Да Чыжоўскага прыхода належыць вёска Збуч. Адсюль родам спявачка **Кацярына Ціханюк**. Песні Каці належаць да класікі традыцыйнай музыкі беларусаў Падляшша. Пра яе распавядае фільм «Там за ліесом, за бором», якога паказ распачаў юбілейны канцэрт. Фільм зняты рэжысёрам **Пятром Лазовікам**, паводле сцэнарыя Дарафея Фіоніка, быў прыняты з вялікім энтузіязмам бельскімі глядачамі. Галоўная гераіня фільма Каця Ціханюк выступіла таксама са сваімі песнямі, якія праспявала разам з **Таісай Фіонік**. Яна ў фільме адыгрывае ролю малой Каці. Пра фільм раскажаў рэжысёр і іншыя

Частка сям'і Жэмэрвы на сцэне Бельскага дому культуры
Спявачка Кацярына Ціханюк. Лірнік Сяргей Пэтрычэнко
Латышскія дудары на вуліцы ў Шасталах

якая прадстаўляе найбольш архаічную манеру традыцыйнага спеву на Падляшшы. Запрэзантавалася таксама вядомая спявачка **Вера Нічыпарук** з Маліннік.

Пасхальны перыяд гэта нагода, каб прадставіць валачобны абрад. З далёкай-недалёкай Сувальшчыны прыехала з ім мужчынская частка групы «Погранічэ» з Шыплішак, з якую сорок гадоў працуе **Юзэф Мураўскі**. Прадстаўнікамі мужчынскага спеву з'яўляюцца таксама Асочнікі, якія заспявалі з лірнікамі **Сяргеем Лукашук**. На сцэне запрэзантаваліся таксама: Схола Вонгайты з **Вольфам Ніклаусам**, **Сяргей Доўгушаў**, **Віялетта Нікалаенка** з Рыгі, Гаманіна з Маланкай (Бельск-

Валачобнікі ў Шасталах

На наступны дзень усе выехалі ў вёску Шасталы (гміна Бельск Падляшскі) дзе міжнародную кампанію сустрэкалі жыхары мясцовасці. Якая прыгожая гэта карціна, калі бабуля, якая сядзіць на лавачцы каля сваёй хаты сустракае валачобнікаў з чэшскай Сілезіі, Латвіі ці Сувальшчыны!

Валачобнікаў сустрэкалі амаль што ў кожнай шасталоўскай хаце. Яны закончылі свой карагод ля вясковай святліцы, ў якой спадарыня **Івона Зінкевіч** адкрыла вельмі цікавую і асабістую выставу пра мінулае сваёй вёскі. Пачастунак падрыхтаваў мясцовы Кружок вясковых гаспадынь «Шанэлькі». Да танцаў падыгры-

яго стваральнікі, а песню пра «Белага каня» заспяваў знакаміты беларускі музык і аўтар тэкстаў **Раман Арлоў**.

НАСТАЎНІКІ І СЯБРЫ ЖЭМЭРВЫ

Сам канцэрт быў вялікім святам традыцыйнай музыкі. За многія гады супрацоўніцтва падзякавалі сваім настаўнікам Ніка Юрчук і **Даніл Саўчук**. Спявалі падляшскія носьбіты культуры, іх вучні і госьці з усіх куткоў Польшчы і замежжа. На самым пачатку заспявала аснова спеўнай традыцыі: група з Дабрывады,

Мінск), **Віталь Воранаў** (Глыбокае), гуральская капэля Букунь пад кірункам **Отмара Кантара** (Чэхія), Абра (Латвія), **Юліюш Кублік** з **Антанам Навіцкім** і знакаміты польскі скрыпач **Мацей Філіпчук** з капэляй ім. Пятра Юшкевіча.

На канец канцэрта ўсе прысутныя ўдзельнікі Жэмэрвы заспявалі песню, з якую звязана ўся іх дваццацігадовая дзейнасць – «Там по маёвуй росі». Дэбют Жэмэрвы меў месца менавіта ў 2004 годзе, падчас першых маёвых сустрэч у традыцыі.

вала Гайда Банда. «Я жыву 91 ліет і шчэ такога в Шасталах нэ было» – кажа **Ольга Пятроўская**. Можам пра гэта прачытаць ў Фэйсбуку на старонцы «Шасталы і людзі».

Два дня святкавання юбілею Жэмэрвы падчас сустрэч «Там по маёвуй росі» ў Студзіводах, Бельску і Шасталах спалучылі некалькі пакаленняў людзей і былі вялікім святам традыцыйнай культуры Падляшша.

Максім Фіонік
фота **Вітальд Леўчук**, **Пятро Лазовік**, **Пятро Бачэўскі**

Apel do Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Kuratorium Oświaty w Białymstoku w sprawie zachowania dotychczasowego charakteru edukacji mniejszości białoruskiej w Polsce

■ Szanowni Państwo! Historia edukacji białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce to kilkadziesiąt lat pracy szkół, nauczycieli, rodziców i uczniów. Jednymi z najważniejszych instytucji edukacyjnych białoruskiej mniejszości w Polsce są II Liceum Ogólnokształcące z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce oraz II Liceum Ogólnokształcące z Białoruskim Językiem Nauczania im. Bronisława Taraszkiewicza w Bielsku Podlaskim.

Hajnowskie liceum jest szkołą średnią, w której od dziesięcioleci wszyscy jej uczniowie uczęszczają na zajęcia z języka i kultury białoruskiej, a także przystępują do egzaminu maturalnego z tego języka jako języka mniejszości narodowej.

Niestety, taka sytuacja zaczęła nagle przeszkadzać Kuratorium Oświaty w Białymstoku i Ministerstwu Edukacji i Nauki, które to urzędy zaczęły forsować nową interpretację przepisów prawnych, mimo że te nie zmieniły się i funkcjonują od lat.

Począwszy od listopada 2022 roku przedstawiciele tych urzędów wywierają naciski na II LO z DNJB w Hajnówce, aby szkoła wprowadziła zmiany w swoim statucie, w wyniku których nie wszyscy uczniowie byłiby objęci nauczaniem białoruskiego jako języka mniejszości narodowej. W praktyce oznaczałoby to, że nauka tego przedmiotu w liceum oraz przystąpienie do matury z języka białoruskiego stałyby się nieobowiązkowe w tej szkole i faktycznie zrównywałoby to język mniejszości narodowej z przedmiotami fakultatywnymi. W konsekwencji II LO z DNJB w Hajnówce straciłoby swój

dotychczasowy charakter szkoły kształcącej swoich uczniów w zakresie języka i kultury białoruskiej mniejszości narodowej.

Kuratorium Oświaty w Białymstoku i Ministerstwo Edukacji i Nauki konsekwentnie dążą do wymuszenia zmiany charakteru II LO z DNJB w Hajnówce, mimo przedstawionych opinii prawnych (<https://drive.google.com/drive/folders/1mTinQavW5NaRn1fbp1dN64-TCf7vjbUy>), wskazujących na to, że żądanie odstąpienia od obowiązku objęcia nauką języka białoruskiego wszystkich uczniów II LO z DNJB w Hajnówce jest niezgodne z szeregiem przepisów, w szczególności z Ustawą z 13 września 1991 roku o systemie oświaty.

Przedstawiciele placówki oraz białoruskiej mniejszości narodowej podejmowali wielokrotne próby rozmów z przedstawicielami Kuratorium Oświaty w Białymstoku oraz Ministerstwa Edukacji i Nauki w celu przekonania ich, iż forsowane przez nich rozwiązania podważą fundamenty istnienia oraz misji szkoły i doprowadzą do faktycznej likwidacji liceum w jego dotychczasowym kształcie. Niestety urzędnicy pozostają głusi na nasze apele i argumenty.

II LO z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce to szkoła z ponad siedemdziesięcioletnią historią, która w założeniu powstała jako placówka dla przedstawicieli białoruskiej mniejszości narodowej. To liceum, które jest stałym i ważnym elementem życia kulturalnego i oświatowego białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce. Jego uczniowie to często dzieci, a nawet wnuki absolwentów tej szkoły. To

placówka nowoczesna, stawiająca jednocześnie na wysoki poziom nauczania oraz na zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej białoruskiej mniejszości narodowej. Odgórne próby zmiany charakteru tej wyjątkowej szkoły odbieramy jako działania, dewastujące edukację białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce oraz niweczące dorobek pokoleń uczniów i nauczycieli pracujących w II LO z DNJB w Hajnówce.

Jasne stanowisko w tej sprawie zajęły rada rodziców oraz rada pedagogiczna hajnowskiego liceum, które zdecydowanie sprzeciwiły się próbom zmian forsowanym przez Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz zaapelowały o zaniechanie działań, zmierzających do zmiany odrębnego charakteru szkoły.

Podobny problem pojawił się w bliźniaczym II LO z Białoruskim Językiem Nauczania w Bielsku Podlaskim, gdzie – korzystając z forsowanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki rozwiązań – we wrześniu 2022 roku z lekcji języka białoruskiego wypisała się większość uczniów czwartych klas tamtejszego liceum. Spowodowało to przerwanie kilkudziesięcioletniej tradycji szkoły i doprowadziło do zburzenia jej wyjątkowego charakteru.

Nie możemy dopuścić, aby odgórne decyzje, forsowane wbrew prośbom i apelom środowiska, którego dotyczą, pogrzebały kilkadziesiąt lat pracy, zahamowały rozwój i w praktyce doprowadziły do zniszczenia edukacji białoruskiej mniejszości narodowej. Dlatego zwracamy się do Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Kuratorium

Оświaty w Białymstoku z apelem o zaprzestanie działań, mających na celu zmianę charakteru nauczania języka białoruskiego w liceach w Hajnówce oraz Bielsku Podlaskim.

Z niniejszą petycją zwracają się:

1. Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego AB-BA, ul. Częstochowska 6a lok. 8, 15-459 Białystok

2. Białoruskie Towarzystwo Historyczne, ul. Proletariacka 11, 15-449 Białystok

3. Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, ul. Warszawska 11, 15-062 Białystok

4. Białoruskie Zrzeszenie Studentów, ul. L. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok

5. Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska – Białoruś, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2/89, 15-888 Białystok

6. Centrum Edukacji i Promocji Kultury Białoruskiej w Szczytach, Szczyty-Dzięciołowo 3, 17-106 Szczyty Dzięciołowo

7. Centrum Kultury Białoruskiej w Białymstoku, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2/89, 15-888 Białystok

8. Forum Mniejszości Podlasia, ul. Świętego Mikołaja 5, 15-420 Białystok

9. Fundacja Kamunikat.org, ul. Proletariacka 11, 15-449 Białystok

10. Fundacja Tutaka, Pieszczański 9, 16-040 Gródek

11. Rada Programowa Tygodnika „Niva”, ul. L. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok

12. Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich, ul. L. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok

13. Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach, ul. Sosnowa 56, 17-100 Bielsk Podlaski

14. Towarzystwo Nasza Szkoła, ul. Piłsudskiego 3, 17-200 Hajnówka

15. Związek Białoruski w Rzeczypospolitej Polskiej, ul. L. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok.

Рогулькі і ткачыхі ў Рагачах

Ужо чарговы раз у вёску Рагачы, што ў гміне Мілейчычы, ў прыгожы веснавы дзень, прыбыло многа людзей з навакольных вёсак ды ўсіх куткоў Падляшша і Польшчы, а нават Германіі. Гэта ўсё дзякуючы мерапрыемству „Рогулькі ў Рагачах”, якое праходзіла ў рамках сустрэч „Там по маёвуй росі”.

Рогулькі ў Рагачах гэта вынік шматгадовага супрацоўніцтва Музея ў Студзіводах, мясцовай супольнасці і Цэнтра культуры ў Мілейчычах. З года на год ініцыятыва прыцягвае больш і больш людзей, якія прыязджаюць у вёску паглядзець на карагоды і паўдзельнічаць у іх.

У гэтым годзе прыбылі тут калектывы Жэмэрва і Асочнікі з музея ў Студзіводах. Стала ўжо традыцыяй, што маладыя людзі ходзяць на рэчку Нурчык, каб павадзіць карагоды ды паспяваць на лузе огулькі. Пасля хлопцы кідаюць у рэчку ляльку – „рогульку”. Гэты сымвал провадаў

першага, вялікоднага тыдня, калі традыцыйна спяваюцца огулькі – рогулькі.

Карагод пайшоў ад Нурчыка ў напрамку цэнтра вёскі. Затрымаўся каля хаты спадарства **Байкаў**, якіх агароджа была аздоблена саматканымі „капамі”. Аказваецца, што мясцовыя і прыезжыя маладыя жанчыны

Гэта вельмі добры, прыгожы спосаб правесці вольны час у духу традыцыі. Жэмэрва вітае гаспадароў, спявае валачобную песню, танцуе і ідзе далей.

У цэнтры Рагачоў сінім колерам свеціцца маляўнічая царкоўка. Бацюшка настояцель а. **Міраслаў Малатовіч**, які стаіць перад уваходнай брамай, шчыра вітае

краязнаўца **Марцін Карнілюк** распавядаюць пра гісторыю царквы і прыхода.

Затым пад акампаніямент званоў усе выходзяць на пляцоўку перад храмам. Старэйшыя распавядаюць, што гэта тут пасля вялікоднай вячэрні збіраліся маладыя людзі, якія вадзілі свае карагоды. Таксама і цяпер, дзякуючы Жэмэрве, дзясяткі людзей водзіць на гэтым пляцы карагоды пад песні – огулькі: „Летіў бусёл”, „Ой, чыя то бэрозонька” ці „Чэрэз нашэ сэльце”. Да гурту далучаюцца людзі. Многія з іх гэта турысты, якія ніколі карагодаў не бачылі на вочы.

А званы далей звоняць, якая цудоўная сітуацыя. Белы колер вышыванак вельмі прыгожа кантрастуе з сінім колерам царквы. Хаця жывая традыцыя карагодаў на пляцоўцы ўжо загінула, мо дзякуючы гэтай сітуацыі хтосьці заінспіруецца да таго, каб вадзіць карагоды са сваімі сябрамі?

Пасля валачобнікі спыняюцца каля хат, спяваюць і танчаць. Вельмі шчыра іх прымае **Анатоль Матуевіч** з сям’ёю, які з самога пачатку „Рогулькаў у Рагачах” падтрымлівае гэтую ініцыятыву. Ёсць і **Марыя Саўчук** з суседніх Мэдвэжык, якая заўсёды актыўна ўключалася ў арганізацыю мерапрыемства. Увесь выступ завяршаецца ля святліцы, дзе адбываецца канцэрт з удзелам гуртоў. Традыцыя рогулёк ў Рагачах будзе працягвацца і ў наступных гадах.

Максім Фіонік
фота аўтара

разам з настаўнікамі старэйшага пакалення працуюць тут і вучацца ткаць, шыць і вышываць.

гасцей. Запрашае паглядзець царкву. Там Жэмэрва спявае пасхальны канон, а бацюшка ды

Стр. 57
Карагод на лузе каля рэчкі Нурчык Спадарства Байкаў вітае валачобнікаў ля свайго дому

Стр. 58
Удзельнікаў рогулёк вітае настояцель царквы ў Рагачах а. Міраслаў Малатовіч Карагод на фоне царквы ў Рагачах

Oficerowie 5 Pułku Kozaków Dońskich

Wiem kim Pan był Panie pułkowniku

Aleksiej Maszłykin jako młody oficer

■ Kozak **Aleksiej Maszłykin** (1876-1927) przybył do Łodzi najprawdopodobniej na przełomie lat 1900-1901 i rozpoczął służbę

Służba w carskiej armii, awanse na kolejne stopnie wojskowe, ślub z panną z dobrego domu, udział w I wojnie światowej, walka z bolszewikami podczas rosyjskiej wojny domowej, tułaczka, emigracja. To są kolejne etapy życia wielu prawosławnych oficerów z łódzkiego garnizonu. A także naszego bohatera – pułkownika Aleksieja Maszłykina, który spoczął na prawosławnej części Starego Cmentarza.

Moja „znajomość” z pułkownikiem rozpoczęła się w 2002 roku, podczas pierwszej wycieczki na prawosławną nekropolię. Niepozorny grób Maszłykina, z nieczytelną inskrypcją, od razu zwrócił moją uwagę: Kim Pan jest, Panie pułkowniku? Dlaczego spoczywa Pan w samotności?

Wydawało się, że będzie to zagadka nie do rozwikłania, ale po latach udało się nie tylko dowiedzieć się o samym oficerze, ale także o losach jego rodziny i krewnych.

w 5 Pułku Kozaków Dońskich. Posiadał stopień chorążego, co w jednostkach kozackich odpowiadało stopniowi podporucznika

wojsk lądowych, najniższego stopnia oficerskiego. Była to bardzo zasłużona jednostka, która wzięła udział m.in. w wojnie partyzanckiej

przeciwko Francuzom w 1812 roku. Gdy wróg zaczął wreszcie swój paniczny odwrót, Kozacy zaatakowali główny obóz francuskiej armii i zdobyli nie tylko worek z pieniędzmi (aż dwa miliony rubli!), ale nawet rzeczy osobiste samego **Napoleona**. Największym osiągnięciem pułku było zdobycie w okolicach Paryża, w końcowym etapie wojny, broni i haubic nieprzyjaciela.

Także przodkowie Aleksieja służyli w wojsku. Zapewne ich zasługi dla rosyjskiej armii cesarskiej sprawiły, że w latach pięćdziesiątych XIX wieku rodzinie Maszłykinów nadano dziedziczne szlachectwo.

Maszłykinowie pochodzili z okolic Nowoczerkaska, ale większość życia Aleksiej spędził w Królestwie Polskim, dokąd jego ojciec – esaul (tj. kapitan) **Siemion** został skierowany na służbę. Właśnie tam 6 kwietnia 1876 roku urodził się Aleksiej i dziesięć dni później został ochrzczony w warszawskiej cerkwi św. Marii Magdaleny (niestety nie znamy miejsca jego urodzenia). Matką chłopca była „prawowita małżonka” Siemiona – „Adelaida c. Gottlieba, wyznania ewangelickiego”.

W 1879 roku w Turku małżonkom urodziła się córka **Lidia**, ochrzczona w kaliskim soborze św. św. Piotra i Pawła. Wkrótce **Adelaida** owdowiała i z dziećmi osiedliła się w Kaliszu. Aleksiej został wysłany do Nowoczerkaska, gdzie w 1895 roku ukończył gimnazjum, a w 1897 szkołę oficerską. Po kilku latach Maszłykina skierowano do Łodzi.

W Łodzi młody oficer zapewne mieszkał w wynajmowanym przez wojsko mieszkaniu i miał ordynansa. Centrum życia towarzyskiego oficerów armii cesarskiej stanowił klub oficerski (*oficerskoje sobranije*), w którym spotykali się wojskowi oraz członkowie ich rodzin. Działalność takiej instytucji stanowiła atrakcję dla czasowo mieszkających w Łodzi oficerów, gdyż właśnie tutaj w nieformalnej atmosferze mogli się integrować.

Na terenie klubu działała także restauracja, w której stołowali się nieżonaci oficerowie. Poza tym wojskowi mogli zaprosić tutaj swoich znajomych i przyjaciół, gdyż klub nie był placówką zamkniętą. Urządzano tam bale i przyjęcia.

Jako szlachcic i oficer Maszłykin należał do tzw. towarzystwa, składającego się z urzędników państwowych, wykładowców miejscowych szkół i wojskowych. Zapewne spotykał się z innymi mężczyznami o podobnym statusie w restauracji czy podczas gry w karty. Bywał na przedstawieniach teatralnych w języku rosyjskim i balach charytatywnych. Wówczas mógł poznać **Karola Tadera**, pochodzącego ze stanu szlacheckiego nauczyciela fizyki i mineralogii w łódzkiej Wyższej Szkole Rzemieślniczej, który zaprosił Aleksieja do swojego domu, gdzie młody człowiek spotkał jego córkę **Annę**. Dziewczyna pochodziła z rodziny mieszanej: jej ojciec był ewangelikiem, matka – **Natalia** z domu Bielajew – wyznawała prawosławie. Zgodnie z rosyjskim ustawodawstwem dzieci urodzone w takich małżeństwach chrzczono w cerkwi.

Anna Tader i Aleksiej Maszłykin zakochali się w sobie i postanowili się pobrać. Panna młoda miała wówczas 20 lat, pan młody 25. Zanim para wzięła ślub (odbył się 28 października 1901 roku w cerkwi św. Olgi), Maszłykin, jak

każdy oficer armii rosyjskiej, musiał otrzymać zezwolenie dowództwa na wstąpienie w związek małżeński. Ta procedura nie była jedynie formalnością, bowiem żona oficera musiała spełnić szereg wymagań – miała to być kobieta „przyzwoita”, „dobrze wychowana” i „moralna”.

W przypadku Anny i Aleksieja, zgodnie z rosyjskim ustawodawstwem, przeprowadzono też badanie przedślubne, podczas którego stwierdzono brak przeciwwskazań do zawarcia małżeństwa. Za prawdziwość oświadczeń narzeczonego ręczyli podporucznicy 37 Jekaterynburskiego Pułku Piechoty **Wiktor Kotienew** i **Chrystofor Sybiew**. Zapewne byli bliskimi przyjaciółmi Maszłykina, skoro świadkowali na ślubie. Jako poręczyciele ze strony panny Tader wystąpili koledzy jej ojca z Wyższej Szkoły Rzemieślniczej – wykładowcy **Iwan Kuwszynow** i **Wasilij Starosiwłski**.

W Łodzi Anna i Aleksiej doczekali się dwójki dzieci – urodzonego w sierpniu 1902 roku **Georgija** (jego matką chrzestną została mieszkająca w Kaliszu siostra Aleksieja Lidia) i cztery lata młodszego **Borysa**. Pierwsze dziecko urodziło się w Łodzi, drugie w Mariupolu (można domniemywać, że Maszłykinowie gościli wówczas u krewnych Aleksieja).

Pod koniec 1907 roku Maszłykin opuścił Łódź i przeniósł się do

Rypińskiej Brygady Straży Granicznej w guberni płockiej, która strzegła granicy rosyjsko-pruskiej. Tam został dowódcą oddziału w niedużym miasteczku Ciechocinie. Przeniesienie z wojsk kozackich do regularnej armii skutkowało też zmianą stopnia – w spisie funkcjonariuszy Straży Granicznej Imperium figuruje już w stopniu porucznika. Maszłykin jako dowódca lokalnego oddziału zapewne wykazał się zdolnościami, skoro dwukrotnie go awansowano – w 1909 roku został sztabkapitanem, a w 1913 rotmistrzem. W Ciechocinie małżonkom urodziło się trzecie i ostatnie dziecko – córka **Eugenia**.

Gdy pod koniec 1907 roku Aleksiej Maszłykin wraz z rodziną opuszczał Łódź, jego teściowie już mieszkali w Czernichowie (obecnie na Ukrainie), gdzie kupili nieduży dom. Aż do śmierci, która nastąpiła około 1916 roku, Karol uczył w miejscowym gimnazjum żeńskim. Razem z małżonkami mieszkało dwoje ich najmłodszych dzieci – **Władimir** (ur. w 1894 roku) i **Elena** (ur. w 1898 roku). Najstarszy syn **Mikołaj** ukończył prestiżową Aleksiejewską Oficerską Szkołę Piechoty w Moskwie (plasowała się na trzecim miejscu wśród szkół wojskowych w Rosji), został oficerem 39 Tomskiego Pułku Piechoty, który w latach 1892-1910 stacjonował w Łowiczu, skąd został przeniesiony do miasta Kozłow (obecnie Miczurinsk) w guberni tambowskiej. W 1909 roku Mikołaj był podporucznikiem, a w 1913 sztabkapitanem.

Wydawało się, że rodziny Maszłykinów i Taderów pożegnały się z Łodzią, ale dramatyczne wydarzenia – rewolucja bolszewicka i wojna domowa – sprawiły, że wróciły do miasta, szukając ratunku przed nowym reżimem.

Po wybuchu pierwszej wojny Aleksiej Maszłykin wyruszył na front, jego rodzina zapewne ewakuowała się do Cesarstwa. W trakcie wojny awansował do stopnia pułkownika. Takie szybkie kariery

nie były wówczas rzadkie – czasami awans następował w wyniku bohaterskiego czynu, zdarzało się, iż ten czy inny oficer musiał zastąpić zmarłego dowódcę i wtedy dostawał awans o jeden stopień. Nie wiadomo, jakie czynniki wpłynęły na sukces Maszłykina, ale można domniemywać, że wzorem wielu rosyjskich oficerów Aleksiej odznaczał się odwagą i walecznością. Oficerowie armii cesarskiej nie ukrywali się za plecami swoich podwładnych, których prowadzili do ataku. Nierzadko w szeregach jednego pułku pozostawało zaledwie jeden-dwóch oficerów. W pierwszym roku wielkiej wojny zginęli prawie wszyscy oficerowie piechoty, np. podczas operacji na mazurskich jeziorach.

Po rewolucji bolszewickiej Maszłykin dołączył do Armii Ochotniczej generała **Antona Denikina**. Ewakuował się z Rosji podczas „wielkiego exodusu” białych armii z Krymu w listopadzie 1920 roku. Przez pewien czas pułkownik i jego rodzina przebywali na emigracji w Turcji, a potem postanowili powrócić do Łodzi – rodzinnego miasta Anny, Georgija i Borysa. Rodzina przyjechała do miasta w styczniu 1925 roku. Dołączyła do mieszkających tam od kilku lat Mikołaja i Włodzimierza Taderów. Ten pierwszy w styczniu 1920 roku znalazł się w Polsce w składzie armii generała **Bredowa** i przez pewien czas przebywał w obozie w Strzałkowie. Zamieszkał w domu cerkiewnym przy ul. Piramowicza 10 i prowadził bibliotekę przy parafii św. Aleksandra Newskiego. Jak wspominała jego bratanica **Margarita**, nawet po sześćdziesiątym roku życia zachował wojskową prewencję, był uosobieniem galanterii i uprzejmości i całował kobiety w rękę. Co niedziela Mikołaj udawał się do cerkwi na nabożeństwo.

Włodzimierz pracował w Towarzystwie Ubezpieczeń Społecznych „Patria” (siedziba mieściła się przy obecnej ul. Żeromskiego 97) i w spisach parafian widniał jako

„przedsiębiorca”. Mieszkał przy ulicy Radwańskiej 4a, w domu miał telefon, co w latach 20. i 30. było rzadkością. Śpiewał w chórze cerkiewnym. Bratanica Margarita wspomina Włodzimierza jako człowieka energicznego i przedsiębiorczego, świetnie radzącego sobie w interesach.

Niewiele wiadomo o życiu Aleksieja Maszłykina w okresie międzywojennym. Był członkiem Związku Rosyjskich Inwalidów Wojennych skupiającego uczestników wojen – pierwszej światowej i domowej. Zmarł 23 kwietnia 1927 roku, mając zaledwie 51 lat. W akcie zgonu odnotowano jedynie, iż był „obywatelem rosyjskim” (sugerowałoby to, że nie ubiegał się o polskie obywatelstwo i posiadał status bezpaństwowca) i „byłym oficerem armii carskiej”.

Georgij – starszy syn Maszłykinów – był monterem, ożenił się z prawosławną panną o imieniu **Nadieżda** i od stycznia 1925 roku mieszkał kolejno przy ulicach Nawrot 100 i Krzywej 7. Młodszy Borys, kawaler, był urzędnikiem i mieszkał z matką przy ulicy Piotrkowskiej 257. W 1933 roku najmłodsza córka Anny i Aleksego Eugenia poślubiła **Włodzimierza Dorofiejewa**, syna znanego łódzkiego artysty malarza **Aleksandra Dorofiejewa**. Żadne z dzieci pułkownika nie doczekało się potomstwa.

Na początku 1945 roku Włodzimierz Tader opuścił Łódź i zapewne udał się do Niemiec. Powodem wyjazdu był strach przed Armią Czerwoną, że towarzyszący jej funkcjonariusze NKWD rozprawiali się z byłymi carskimi obywatelami.

Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Łodzi władze radzieckie zaczęły zachęcać do powrotu „białych” emigrantów i deklarowały, że ojczyzna „wybaczyła im zradę”. Wówczas chęć dobrowolnego wyjazdu do Związku Radzieckiego wyraziło również rodzeństwo Maszłykinów oraz Mikołaj Tader. Tęsknota i nostalgia sprawiały,

że wiele rosyjskojęzycznych osób traciło czujność i wracało w ojczyście strony, skąd często wysyłano ich wprost do łagrów. Jeśli jakimś cudem udawało im się uniknąć łagru, to mieszkali w potwornych warunkach bez możliwości kontaktów z krewnymi za granicą. W 1947 roku 67-letni Mikołaj Tader wrócił do Czernihowa, gdzie jego rodzina niegdyś miała dom, licząc że spotka tam znajomych i rodzinę. W mieście nie było już żadnych krewnych, więc mężczyzna trafił do domu starców. Chory i zapomniany zmarł w 1957 roku. „Spełniło się jego marzenie, by umrzeć w ojczyźnie, dokąd wyjechał na własną zgubę” – smutno konstatowała jego bratanica Margarita. Tęsknota za Rosją spowodowała, że dzieci pułkownika Aleksieja Maszłykina i Anny Tader – Georgij z żoną Nadieżdą i Eugenia z Władimirem Dorofiejewym – wyjechały do Kraju Krasnodarskiego. Po latach do Polski wróciła jedynie Nadieżda, którą sprowadził jej siostrzeniec.

Violetta Wiernicka
fot. ze zbiorów autorki

...І хто бы подумал, же так ся годен обернути наш малый світ?

■ Таке звідання поставил єм в попередній Бесіді, кінчаючи в колоні Новини, не новини – не лем з Лемковини нотку о тым як 19. грудня Святый Миколай пришол з дарунками до такой піл сотки діти біженців з України. Та тото звідання задаване є не лем в святочных, але і штоденных мыслях од рока.

Неодолга по напасти Росийской Федерациі на Україну до нашей мирной, спокійной Крениці зачали (як до цілој Польщы) прибывати сотки, тысячы біженців з України.

По першій фали того ексоудуся рахувало ся, же до Крениці прибыло такой три тысячы жытелів України, што становило четверту част населіня курорту. Улиця стала ся мно-голюдна і вельмовна (з доміна-цией, коли ходит о пришельців, ...росийского языка). Креницка православна плебанія прияла на замешканя парунадцет осіб. Ту тіж організувано єден з пунктів збереня дарунків для біженців. З зачудуваньом позерало ся як щедро підышли до того мешканці Крениці. Плебанія просторна саля в очымгнію заполняла ся пакуночками і пакунками, мішечками і мішками...

Што за диво предивне, што за метаморфоза наступила в тых люди – Поляків, котры не так давно ішы цюкали чловекови, припоминали военный час, тото

што діяло ся і в Креници, коли то за німецьким призвоільном організувано ту українську учительську семінарію. Та повім тото не своїм словом (мі не вшытыкы в тым взгляді вірят), а словами одданого нашего українофіля – бл. п. Семана Мадзеляна:

„Од стороны Мухначкы почули зме спів якасой группы дорастающей молодежи, докладно было чути рефрен той проклятой през нас пісні Смерт ляхам, смерт. (...) Втовды наступило пекло. Наши полякы встекли ся юж до решты і вшытку свою зліст одбивали си на нас. (...) По тім інциденті директор школы заборонив ім сьпівати тоту пісню, але для нас было юж запізно. Ненавист взглядом нас дішла зеніту” (**Семан Мадзелян, Третій Абтайлюнг**, з книжки *Смак доли*, выд „Наша Загорода”, Криница, 2000).

Коваль завинил, Циґана повісели – хтіло бы ся повторити. Гей, в Креници вшытко пішло на наше, лемківське конто, были сме частю збірной польской ненависти до Українців. Коли по Помаранчовій Революції тота ненавист гейбы злагідніла, і так (деси єм чытал ци слухал в телевизіі), бодай третя част Поляків мала Українців за ворогів номер єден, аж і пред Німцями, не бесідуючы уж о Рускых.

А ту така одміна! І я ю виділ на власны очы, чул на власны уха... Хрестили мы двое діти (то є – іґомость хрестили, а я одспівувал), єдно немовля, а друге уж паролітне. Деси за Санчом, не памятам назвы села, велького села. Місцевы, в ранзі ґміны, власти, діяче прирыхтували гостину для парудесятьох гости, очвидні біженців, яких тіж прияли на дочасне (?) прожываня (а мі ся виділо, же то лем по містах така ситуація).

Біженців видиме отже по містах і селах, родят ся ту і вмерают. Гей, мали сме уж і погребы, тіж далечко, о парудесят кіломе-

Свічечка за мужем і татом?

трів на захід од Крениці (то наш терен, понеже креницка православна парохія – кед ходит о Горы – є днес найдале высуненом

ток, слезы близких помершому. Вмерати на чужыні – ци є дашто барже смутне?.. Вернеш ачий Домів, а маму лишыш ту... – Подивітсь на оці гори на сході, це істо-рично православний, східній світ – старал ем ся потішыти плачучу. Але ци то бодай дакус помогло?

Зашол ем до похоронів, котры ся ту лем трафляют, але поминкы за загыблыма на войні в Україні – то смутна насущніст. Нес тепер недільного богослужыня, жебы ся пак не служыла панихіда. І што знаменне – до церкви приходит лем парунадцетеро, рідко парудесятеро біженців, што становит лем барз малый процент вшытых іх, перебуваючых ту в даным часі. То свідчыт о масштабі явиска.

І мал ем уж кінчыти смутну тему, та припомнуло ся мі як рясно проливалала слезы на панихіді старша пані. Звідал ем: – За кым? – Доня моя згинула... Плакати

радiснійшого часу як праздників праздник – Великден. З біженцями был наразі лем еден, але оп-равдал ся знаный жарт: *Колы не прийду до церкви – святят паскы!* Може не так на богослужыня, та на свячыня великодньої стравы явили ся громады. Зачали мы послугу од Санча (ту доїзджаме каждой неділі; ой змінил ся іґомостів і мій – дячка – графік). Пак была місцевіст, котрой зас не памятам, пак Бегониці, пак Жеґестів, пак Мушына. Кропили іґомость Божы (а покус і спонсорів) дары в кошах, але барже на заставлених столах. Направду богато заставлених. До Крениці ледво сме встигли на вызначену годину. А ту – чудо не паска! Попри церкви ждало з кошами, отвореныма реклямівка-ми парудесят осіб. І што іґомость скінчыли кропити, прибывали наступны группы. При прекрасній, сонечній хвили. Праздників Праздник!

на захід). Якысе дивне почутя товаришыт таким похоронам. Хоц человек не є безпосередньо заанґажуваний, преці видит сму-

за матірю то смуток, плакати за дівком то смуток смутків.

І уж заправды перейду до велишой темы. А нес в церкви

Заскакуючым, дивні (неґативні?) заскакуючым є при тым факт што в річницю розпочатя войны в Україні на заповіджений

і роз-голошений в інтернетовы меди-ях молебн за мир в Україні і па-ннихіду за жертвами войны явилосся в церкви обмаль біженців. Не знам заправды вытлумачыти сой того.

А несе ся ім послугу на лем в церкви. В парохіяльній сали уж пару місяци ведена є наука польского языка, а учительом є наш парафіанин, долголітній педагог, за шувных років і директор креницкой Двійкы, **Ярослав Воргач**. Фактычні, жытя приносить несподіванкы – Лемко вчыт Українців бесідувати по польскы. Є ім тото барз потрібне, кед хочут быти ту затруднены. Не лем хочут, а мусят, бо скінчыл ся час особливых привілежій. І для прерокы повім, оберну квестію – же не лем мусят, але хочут, завзято хочут, односит ся вражыня, же гейбы не думали вертати ся даколи Домів.

Коли їх привиташ по їхньому, одповідают завзято *Dzień dobry!* Гейбы хтіли быти но-білітуваны. Інча справа, же сут то люде переважні зо східной та по кус з центральної України (Галичына, хоц минули ся поко-ліня,

є з польскым языком шувні обізнана).

Кед єм при языковых справах мам дяку припомнути, же в креницкій православної церкви уж од девятыдесяты років Апостол є чытаний по лемківскы (тот блаженный для нас прогрес пошырил ся на деякы інчы парохії на Лемковині, так є і в ґорлицкій кафедральной церкви). Одколи появил ся така можливість – і Євангелія чытана є в нас по лемківскы, не лем на штонедільных богослужынях, але і на торжественных, архіерейских, як підчас кермешу, при обході церкви (сут то русиньскы выдання з Пряшівщыны; являют ся они сукцесивні, днес уж доступны сут тлумачыня богослужынь і треб).

Акуратні, однісіні хоснуваня нашого рідного языка в приведеных частях богослужыня, застаналял єм ся – як одберут тото Українці. Минул уж рік і не бы-ло ниякых відгуків, евентуальных уваг (а маме преці з нима близькій контакт; до хору приголосили ся дві співачкы, єдна з Києва, друга з Винниці), отже заховуют ся подля руской приповідкы: До

чужого прихода со своим уставом не лезь. Мої побоюваня выявили ся тщетны, забыл єм о тым, же то лем Галичане і нашы родимы неофіты сут такы нарваны.

Што іщы речы?

Не сходит мі з мысли, не годен єм поняти – як мож кохати рідный край і бесідувати о любови до него языком агресора? Што ся стало, як ся стало, же стало ся то... натуральным?! (Найбарже автентичны сут ту діти, з чыстом духом; в літушнім часі, на вакациях за нашим плебаніом, на просторным, прекрасным місци, яке створила натура, были орґанізуваны розвагы для них. Прислухувал єм ся ім, покурючы на балкони – чул єм лем російскоязычный щебет.) Ци є то можливе?.. Діждий! А ци нашы діти частогусто не щебечут помеддже собом по польскы? А ци нашы Русначкове за хырбетом Бескіда не щебечут по словацкы? О проклята доле поневоленых духом!

Петро Трохановскій
Знимкы **Петра Басалыгы**
za Besida 2/2023

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrogskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrogskiego

Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwini (redaktor naczelny)

Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrovska

Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka

Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka

Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57

e-mail: redakcja@przegladprawoslawny.pl; www.przegladprawoslawny.pl

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/-ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Публикация выражает лем погляды автора/-ів і не может быти ідентифікувана з офіціальным становиском Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрації. Публикация выражает только точку зрения автора/-ов и не может быть отождествлена с официальной позицией министра внутренних дел и администрации. Публикация выражает лише точку зору автора/-ів і не может ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Публикация выказывает только меркаванні аўтара/-аў і не может быць ідэнтфікавана з афіцыйнай пазіцыяй Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.